www.wordlyknowledge.uz Volume: 2, Issue: 2, 2023

Мустақил таълим жараёнида бўлажак бошланғич синф ўқитувчиларининг тадқиқотчилик кўникмаларини такомиллаштириш механизмлари

Ражабова Нодирабегим Комиловна

Осиё халқаро университети дотценти

Аннотация:Мақолада бўлажак бошланғич синф ўқитувчилари Бугунги кунда олиб борилаётган таълимни модернизация қилиш шароитида таълим олувчиларнинг таълим фаолияти изланишларга айланиб бормоқда. Шунинг учун, ҳозирги вақтда ўқув жараёнига талабаларнинг илмий тадқиқот ва тажриба -конструктив фаолиятини жорий этиш алоҳида аҳамиятга эга.

Калит сўзлар:Мустақил таълим, илмий тадқиқот, ижодий-яратувчанлик, қобилият, баҳолаш, танқидий фикрлаш, педагогик ва психологик билимлар, ахборот таъминоти

Рақобатбардош мутахассис тадқиқот билимлари ва кўникмаларига эга бўлиши, ўз фаолиятини таҳлил қилиши ва лойиҳалаштириши, мустақил ҳаракат қилиши, ноаниқлик шароитида, ўз-ўзини такомиллаштиришга (ўз-ўзини билиш), ўз-ўзини назорат қилишга, ўз-ўзини ҳурмат қилишга, ўзини ўзи тартибга солишга ва ўз-ўзини ривожлантиришга доимий интилиши керак. Ўқитишдаги тадқиқот таълим олувчилар ўзлари ўрганаётган фанларда қўлланиладиган асосий тадқиқот усуллари билан танишадилар, ҳодисалар ва жараёнларни ўрганиш орқали ўзлари учун мавжуд бўлган тадқиқот усуллари элементларини ўзлаштирадилар ва мустақил равишда янги билимларни олиш қобилиятини эгаллайдилар. Тадқиқот тамойилининг қўлланилиши талабаларнинг билим қобилиятини, фаоллиги ва мустақиллигини ривожлантиришга ёрдам беради, билим ва билим фаолияти усулларини ўзлаштиришга қизиқишни оширади. Мақсадларни белгилаш, ўз фаолиятини режалаштириш ва режалаштириш, ўз ҳаракатларини назорат қилиш ва баҳолаш, танқидий фикрлаш ва ўз хулосаларини ишлаб чиқиш қобилияти талаба учун муҳим аҳамият касб этади.

Шунинг учун бўлажак ўқитувчиларига илмий тадқиқот фаолияти асосларини ўргатадиган, бўлажак мутахассисларни касбий тайёрлашнинг янги тизимини ишлаб чиқиш зарурати туғилди. Бўлажак ўқитувчиларнинг кўникмаларини ривожлантириш давлат таълим стандартларида, фан дастурларида ўз аксини топган. Хусусан, “Бошланғич таълим педагогикаси, инновация ва интеграцияси” фан дастурида ўқув фанининг долзарблиги олий касбий таълимдаги ўрни сифатида талабаларда илмий дунёқарашни шакллантириш таъкидланган. Шунингдек ушбу фан дастурида тавсия этилаётган мустақил таълим мавзуларида ҳам илмий тадқоқот, илмий тадқиқот медодларига аҳамият қаратилган .

Ҳозирги вақтда адабиётларда тадқиқотчилик кўникмалари, тадқиқот фаолияти тушунчалари бўйича ҳар хил ёндашувлар мавжуд. Ушбу бир -бирига боғлиқ бўлган “тадқиқот”, “кўникма” қанча тушунчаларни - кўриб чиқамиз.

Тадқиқот – 1) тадқиқ иши, текшириш, ўрганиш иши. 2) Илмий текширишнинг натижаси [1].

Тадқиқотчилик – тадқиқот билан машғул бўлиш, тадқиқот ишлари [1].

Кўникма – бирор ишда орттирилган маҳорат, малака [1].

Талабаларнинг тадқиқотчилик кўникмаларини ривожлантириш, бўлажак

www.wordlyknowledge.uz Volume: 2, Issue: 2, 2023

ўқитувчиларни тадқиқотчилик фаолиятига тайёрлаш масалалари бўйича қатор изланишлар олиб борилган.

Ф.Рахматова бўлажак бошланғич синф ўқитувчиларининг тадқиқотчилик компетенцияларини ривожлантиришга доир тадқиқотишларида таъкидлашича, бўлажак бошланғич таълим ўқитувчиларида тадқиқотчилик компетенцияси асосий компонентларининг шаклланганлик мезони сифатида қуйидагилар асосланди:

– тадқиқотчилик компетенцияси (мотивацион компонент) ни эгаллашга ижобий муносабат, тадқиқотчилик фаолияти (когнитив компонент) соҳасига оид билимларни эгаллаш, асосий тадқиқотчилик кўникмаларини (технологик компонент) намоён бўлиши;

– психолого-педагогик тадқиқотлар таҳлили асосида тадқиқотчилик компетенцияси асосий компонентларининг қуйидаги кўрсаткичлари аниқланди ва асосланди:

– бўлажак бошланғич таълим ўқитувчилари тадқиқотчилик компетенцияси тадқиқотчилик фаолиятининг аҳамиятини англаш ва тадқиқотчилик компетенциясини ўзлаштиришга эҳтиёж ҳамда тадқиқотчилик кўникмаларини қўллаш (мотивацион компонент);

– тадқиқотчилик фаолияти соҳасидаги билимлар ва уларни англанган ҳолда қўлланилиши (когнитив компонент);

– тадқиқотчилик ҳарактеридаги ўқув-касбий топшириқларни бажаришда асосий тадқиқотчилик кўникмаларини мустақил ва муваффақиятли намоён бўлиши (технологик компонент);

– тадқиқотчилик компетенцияси аниқланган компонентлари, уларнинг кўрсаткичлари ва уларга мос мезоний тавсифлар асосида, бўлажак бошланғич таълим ўқитувчиларида тадқиқотчилик компетенцияси шаклланганлиги Тадқиқотчилик компетенциясининг бошланғич фаолиятидаги аҳамиятини тушуниш;

– тадқиқотчилик компетенциясини эгаллашга эҳтиёжнинг мавжудлиги [2].

Шунингдек тадқиқотларда, таълим олувчиларда ўқув-тадқиқотчилик кўникмаларини ривожлантиришда асосан шахсга йўналтирилган замонавий педагогик технологиялар (шахсга йўналтирилган, ҳамкорлик фаолиятига асосланган, муаммоли изланиш) ҳамда таълим фаолияти элементларини киритиш орқали ўқув-тадқиқотчилик кўникмаларини ривожлантириш зарур бўлиб, унинг методик тизими турли чиқариш ва амалга ошириш дастурларидан иборатлиги таъкидлаб ўтилган [3]. Шунингдек, таълим олувчиларнинг тадқиқотчилик фаолияти қуйидагича таърифланган, улар томонидан маълум бир муаммо (масалан, фаннинг у ёки бу қонуниятларига асосланган ҳолат)ни ўрганиш ва унинг ечимини излаб топишга қаратилган ижодий фаолияти тушунилади. Тадқиқотчилик кўникмаларини шакллантириш жараёнига интегратив ёндашувни қўллаш ва унда ахборотларни қайта ишлаш технологиясидан фойдаланиш педагогик соҳа бўйича ўзига хос инновацион ёндашув бўлиб, унинг ёрдамида тадқиқот жараёнида ижобий сифат ўзгариши ва юқори самарадорликка эришилиши таъкидлаб ўтилган [3].

Таълим жараёнида илмий тадқиқот ва тажриба –конструкторлик ишларига талабалааарни жалб қилиш улар инновацион фан соҳасида, инновацион маҳсулотлар ишлаб чиқарадиган корхоналарда ўз фаолиятини давом эттиришлари муқаррар.

Ўқитувчининг инновацион фаолиятини ривожлантириш хам ўз навбатида олий

www.wordlyknowledge.uz Volume: 2, Issue: 2, 2023

таълим муассаларида уларда зарур кўникмаларнинг шаклланганлигига боғлиқ.

Бўлажак бошланғич синф ўқитувчиларининг тадқиқот фаолияти ўқув жараёнининг шаклларидан бири бўлиб, унда ўқитиш ва амалиёт муваффақиятли бирлаштирилади. Илмий ишлар доирасида бўлажак бошланғич синф ўқитувчиларининг биринчи навбатда тадқиқот ишларининг биринчи кўникмаларини эгаллайди, сўнгра амалиёт билан боғлиқ бўлган у ёки бу тарзда олинган назарий билимларни тадқиқотга киритишни бошлайди.

Бўлажак бошланғич синф ўқитувчиларининг тадқиқот фаолияти - бу ижодий, тадқиқот муаммосини ҳал қилиш ва илмий тадқиқотнинг асосий босқичлари мавжудлигини тахмин қилиш билан боғлиқ ўқув ишларини ташкил этиш шакли. Тадқиқот фаолиятининг асосий ажралиб турадиган хусусияти - танланган ҳодисани ўрганишнинг амалий методологияси, ўз материали (гуманитар соҳада, бу асосий манбалардан олинган маълумот бўлиши мумкин), ўз маълумотларини таҳлил қилиш каби элементларнинг мавжудлиги. экспериментал ишларнинг бориши ва ундан келиб чиқадиган хулосалар.

Билимларнинг янгилигига ҳавола, илгари жамият томонидан олинган маълум бир билим субъектининг ривожланиши билан боғлиқ бўлган репродуктив когнитив ҳаракатларнинг ижодкорлик соҳасидан чиқарилишини назарда тутади.

Адабиётлар:

1. https://n.ziyouz.com/books/uzbekiston_milliy_ensiklopediyasi/O'zbekiston%20Milliy%20Ensiklopediyasi%20-%20T%20harfi.pdf
2. Рахматова Ф. Бўлажак бошланғич синф ўқитувчиларининг тадқиқотчилик компетенцияларини ривожлантириш. Жамият ва инновациялар – Общество и инновации – Society and innovations. Issue – 1 (2021) / ISSN 2181-1415
3. Мирзаева Н, Бектаева Х. Ўқувчиларда биология фанидан тадқиқотчилик кўникмалари орқали илмий ижодкорликни ривожлантириш. Analytical Journal of Education and Development. ISSN: 2181-2624